

Aris Alexandrou

Misiunea

traducere din limba greacă și note
de Claudiu Sfirschi-Lăudat

© Kedros, 1998

Aris Alexandrou (1922- 1979) a fost poet și traducător – în special, din literatura rusă. S-a născut la Leningrad, din tată grec și mamă rusoaică, și s-a stabilit în Grecia, împreună cu părinții, în 1928, locuind mai întâi la Salonic, apoi la Atena. A fost implicat în mișcarea de rezistență din timpul Ocupației germane din Grecia, devenind membru al Partidului Comunist pentru scurtă vreme. După eliberarea Greciei, a fost arestat și trimis în lagărul din El Tampa, unde a rămas până în aprilie 1945. Aceasta, de altfel, nu a fost singura sa exilare în lagăre destinate comuniștilor. În 1967, se mută, împreună cu soția sa, Kaiti Drosou, la Paris, pentru a evita o nouă arestare. Se stinge la Paris, în 1979.

Romanul *Misiunea (To kivotio)*, început din 1966 și publicat în 1975, este singurul roman scris de Aris Alexandrou, ajungând astăzi, în Grecia, la a treizeci și patra ediție. Este socotit o capodoperă a literaturii grecești și a fost tradus în engleză și

franceză. Contextul istoric și politic este acela al Războiului Civil din Grecia, însă romanul depășește cu mult acest cadru, fiind, în fapt, o parabolă și o meditație pe marginea adevărului și constituind, deopotrivă, un tur de forță stilistic.

Lui Kaiti Drosou.

Vineri, 27 septembrie 1949

Tovarășe anchetator, înainte de toate mă grăbesc să-mi exprim recunoștința pentru hârtia, cerneala și tocul pe care mi le-ați trimis prin gardian. Sunt absolut de acord cu modalitatea aleasă, pentru că astfel voi putea să notez evenimentele în liniște, fără să-mi fie teamă că mă veți întrerupe, că o să-mi puneți întrebări, adică fără să am senzația că mă aflu în detenție și dau socoteală pentru faptele mele. Fiindcă, desigur, e limpede ca lumina zilei că e vorba de o neînțelegere.

Din ziua în care am fost reținut atât de neașteptat, pe nepusă masă, dacă-mi permiteți să zic așa, tocmai când eram ferm convins că o să primesc și cea de-a treia decorație, din clipa în care m-am trezit în celula asta, singura mea speranță a fost că mi se va oferi prilejul să mă explic, sau chiar să mă apăr, asta, firește, dacă s-ar fi găsit careva să-mi aducă o acuzație anume.

De fiecare dată când am fost prins (trebuie să știți, desigur, că am fost arestat de două ori, o dată în timpul Ocupației, când am și evadat, și altă dată în '47, când am fost surghiunit pe insula Ikaria), primul lucru la care mă gândeam atunci era ce să le răspund turnătorilor și încercam să-mi închipui toate întrebările pe care ar fi putut să

mi le pună, și aveam gata răspunsurile înainte de a ajunge la secție sau la Securitate. Acum însă, problema mea nu e ce aș putea răspunde la eventualele întrebări (fiindcă am conștiința curată și nu mă sperie nici un interogatoriu, în sensul că pot răspunde fără să ascund ceva), problema mea e – sau, mai degrabă, era până astăzi, cât nu aveam încă ustensilele de scris – era, așadar, cum voi putea să vorbesc, să mă fac ascultat, să găsesc înțelegere.

Așa că, văzând azi hârtia, cerneala și tocul, lăsate, toate, lângă tinetă/ budă, am simțit că-mi fuge o greutate de pe suflet, deși acum mă aflu în fața unei alte probleme, destul de dificilă, chiar dacă una de natură pur tehnică. Să mă explic: m-am gândit dacă e nevoie să continui din punctul în care ne-am oprit în timpul scurtului interogatoriu preliminar, adică dacă e nevoie să încep oarecum cu sfârșitul sau să încep pur și simplu cu începutul, să încep, vreau să zic, prin a prezenta evenimentele așa cum le știu și cum mi le amintesc (pentru că, atunci când m-ați întreat „Cum”, „Când” și „Cine” la interogatoriul preliminar, eu v-am răspuns „Nu știu”, iar dumneavoastră mi-ați zis „Nu știi sau nu-ți aduci aminte?”). Drept urmare, ce vă interesează în mod special este să-mi amintesc, așa că, în momentul în care am văzut hârtia (în ciuda unei întârzieri chinuitoare, ce a durat o săptămână întreagă), m-am bucurat că ați decis în cele din urmă să-mi cereți o depoziție scrisă.

În tot acest răstimp (și să nu credeți că sunt nemulțumit, știu că aveți numeroase și însemnate îndatoriri, știu că, fără vigilență, Partidul s-ar fi prăbușit demult, vă asigur că nu mă plâng), ce voiam să zic e că în tot acest răstimp, când fie ședeam, fie făceam pași, și mai ales când mă puneam să mă culc, iar somnul nu se lîpea de mine, îmi înșiram în gând depoziția, iar cuvintele își ocupau locul singure și formau fraze clare, concise, cuprinzătoare, fără discrepanțe logice. Îmi este foarte ușor, deci, să povestesc evenimentele, le-am trăit ca martor ocular și le-am retrăit în gând zilele astea. Am ajuns la propriile concluzii și știu prea bine cine este vinovat de eșuarea misiunii la care am luat parte, știu – și o voi dovedi – că responsabili sunt cei care au organizat și au coordonat facțiunea antipartinică a dogmaticilor (fiindcă, desigur, locotenent-colonelul Velisarios și Maiorul n-au fost altceva decât niște simpli executanți). În plus, voi dovedi că întotdeauna, în orice condiții, chiar și în cele mai dificile, am rămas – și continui să rămân – fidel Partidului nostru și mai cu seamă legitimei, eroicei și neclintitei sale conduceri leniniste, antifracționiste.

Și iată faptele: misiunea noastră a pornit din orașul N, în noaptea dinspre 14 iulie 1949. Eu am ajuns în orașul N cu o foaie de drum obișnuită, semnată de generalul de brigadă Odysseas, care conducea sectorul central de la poalele Muntelui

Grammos¹. De la un prieten de la comunicații am aflat că decizia de a fi transferat venise de la Cartierul General și că era strict confidențială și personală, adică mă privea pe mine exclusiv și numai eu trebuia să plec, fapt care m-a uimit din două motive: întâi, pentru că fusese trimis de la Cartierul General un mesaj care mă privea (de ce să mă aleagă pe mine în mod special?) și, în al doilea rând, fiindcă în zilele acelea nimeni nu părăsea brigada, ba dimpotrivă, primeam încontinuu întăriri și totul arăta că aveam să trecem în orice moment la atac. Nu că aș fi fost de neînlocuit acolo unde serveam, adică în regimentul administrativ, totuși, dintr-un anumit punct de vedere, se putea spune că eram necesar. Dovadă stătea faptul că, deși mă avansaseră sergent-major, sarcinile mele erau executate de un sergent, iar pe mine mă repartizaseră la instructajul politic al Batalionului II, și mă pot lăuda că mă descurcam foarte bine sau, ca să fiu absolut obiectiv, nu reușeau să găsească altul mai bun decât mine, pentru că nu exista un alt sergent-major care să fi terminat anul doi la Drept. Am bănuit imediat că transferul acela era rezultatul mașinațiunilor lui Pelopidas, îndrumătorul politic al brigăzii, care încă din prima clipă nu m-a înghițit și îi întreba mereu pe soldați dacă le transmit corect linia partidului și murea de ciudă

1 Lanț muntos din nordul Greciei, unde își aveau baza de operațiuni partizanii armatei democratice, înființată de Partidul Comunist în timpul Războiului Civil (1946-1949).

că nu mă poate prinde pe picior greșit, și m-am îngrijorat, recunosc, pentru că mi-a trecut prin minte că transferul acela era un semn de ostilitate.

Din fericire, m-am convins nu după mult timp că temerile mele erau nefondate. Și când zic că m-am convins, am în vedere următorul lucru: părăsisem deja brigada, ca să mă duc în orașul N, când am fost prins din urmă de un soldat, care mi-a zis că mă caută generalul de brigadă Odysseas. M-a primit în adăpostul lui și acolo (eram doar noi doi) mi-a înmânat un pliculeț și mi-a zis:

– Să-l păzești mai atent chiar și decât foaia de drum, mai atent chiar și decât carnetul de partid. Trebuie să-l predai celui care-ți va cere cartea de vizită.

I-am răspuns că înțeleg, am salutat și am plecat. Faptul că generalul de brigadă Odysseas îmi încredințase acel plic închis a fost pentru mine dovada foarte clară că avea totală încredere în mine. Prin urmare, transferul meu nu avea cum să fie un semn de dușmănie. Dimpotrivă, însemna că generalul de brigadă Odysseas mă considera omul lui, și, așa cum firește că știți, generalul de brigadă Odysseas a fost arestat ceva mai târziu de către dogmatici, care au răsturnat, print-o lovitură de stat, conducerea legitimă. A fost arestat, însă nu l-au executat, din fericire, a scăpat, așa cum a scăpat și întregul nostru Partid, însă n-are rost, desigur, să mă lungesc vorbind

despre lucruri cunoscute de toată lumea, pe care le știți și dumneavoastră, și oricine a citit rezoluțiile istorice ale Plenarei din 29 august 1949.

De la brigada lui Odysseas până la orașul N sunt șase zile de mers pe jos, și trebuia să mă prezint până în seara zilei de 3 iulie, cel târziu. Eu am ajuns cu treizeci și șase de ore mai devreme, adică pe 2 ale lunii, dimineața devreme. Am ajuns, așadar, și ca să n-o mai lungesc, m-am aflat în curând la sediul Comandamentului militar, adică la fostul liceu, pe care îl transformaserăm în cazarmă. (Totuși, oricât m-aș strădui să fiu pe cât se poate de concis și să amintesc doar esențialul, sunt nevoit să notez un amănunt, pentru că, așa cum veți vedea, acest amănunt de care zic a căpătat dimensiuni și a jucat un rol foarte important în confruntarea de partid. E vorba de următorul fapt: în timp ce mă deplasam pe strada pustie ce ducea la biserică, mergând pe mijlocul carosabilului, mi-am fixat privirea asupra orologiului din clopotniță. Distingeam limbile de la o distanță de trei sute de pași, posibil să fi fost și mai mulți – pentru că am ochi de vultur și mereu eram chemat să văd în depărtare când nu aveau binoclu –, totuși, în prima clipă, am crezut că nu văd bine. Orologiul arăta ora unsprezece fără douăzeci de minute. Am constatat în curând că văzusem bine, orologiul stătuse, deci. Tocmai acest orologiu care stătuse a jucat un rol extrem de important în confruntarea de partid, și puțin a lipsit să aibă consecințe fatale chiar

și în ceea ce mă privește, așa cum o să explic mai jos.) Când am ajuns la fostul liceu, eram foarte obosit, îmi era somn, însă mă simțeam destul de mândru că reușisem să ajung în orașul N cu treizeci și șase de ore mai devreme, și mărturisesc că mă așteptam la o laudă, nu una oficială, desigur, dar în fine, locotenent-colonelul Velisarios ar fi putut să mă răsplătească cu un zâmbet prietenos pentru zelul de care dădusem dovadă. Așteptându-mă, așadar, la o bună primire, am coborât în grabă scările și am ajuns la subsol. Biroul guvernatorului militar se afla într-o fostă magazie, iar în spatele mesei mari se aflau îngrămădite și acum aparatele de gimnastică. Lumina celor două lumânări era slabă, dar, în ciuda semiîntinericului, locotenent-colonelul purta ochelari de soare. Am luat poziție de drepți, am salutat regulamentar și mi-am spus scurt și clar rangul, numele și motivul pentru care m-am prezentat. El a rămas așezat, inexpressiv. Avea vestonul încheiat până la ultimul nasture, cu toate că și la subsol era cald. Am avut impresia că mă privește insistent, deși, firește, nu-i vedeam ochii îndărătul ochelarilor negri. A întins mâna fără să scoată o vorbă și a ținut-o spânzurată la două-trei palme deasupra mesei, până să pricep că aștepta să-i dau foaia de drum. După ce i-am înmănat-o, s-a ridicat de pe locul lui și s-a îndreptat spre grămada de aparate de gimnastică. Urmărindu-l cu privirea, am zărit pentru prima oară o ușă în stânga mea, înfundată în peretele gros,

astfel încât în față se forma un fel de arcadă boltită. Locotenent-colonelul a dispărut pe sub arcadă și în scurt timp l-am auzit deschizând ușa – după scârțâit, mi-am dat seama că e din lemn, groasă, cu balamale ruginite. Ușa s-a închis la loc.

După ce am rămas singur acolo și mi s-au obișnuit ochii cu semiîntunericul, m-am uitat mai atent în jur. Masa era lungă și îngustă, iar lumânările nu fuseseră fixate în sfeșnice, cum mi se păruse la început, ci în niște țevi de gaz – deci, masa fusese adusă, probabil, din laboratorul de chimie.

Am continuat să stau în poziție de drepti și să privesc în jur, întorcând ușor capul, până ce am prins un pic de curaj, am luat poziție de repaus, fiindcă mă apăsau ranița din spate și pușca de pe umăr, după care m-am aplecat în față ca să văd mai bine ușa din peretele cel gros, pentru că îmi trecuse prin minte că locotenent-colonelul doar o deschisese și o închisese la loc, ca să cred că mă lăsase singur, când, de fapt, se ascunsese în întunericul intrândului și mă urmărea de acolo.

Firește, aș putea susține că toate aceste gânduri erau rezultatul oboselii, al somnolenței și al enervării, și aș fi credibil de vreme ce veneam de pe drum. Și era normal să fiu enervat, fiindcă, deși nu mă uitasem la ceas, aveam impresia că viceguvernatorul întârzie mult. Exagerat de mult.

Dar v-am promis că spun tot adevărul, așa că mărturisesc că nu erau doar oboseala și enervarea, ci se întâmpla și altceva mult mai important. Chiar dacă mi-ar fi zis viceguvernatorul să mă așez (există un scaun în fața bancului de chimie), chiar dacă aș fi putut fuma, tot m-ar fi preocupat sau, mai curând, m-ar fi chinuit o chestiune și mai serioasă, o chestiune de viață și de moarte, poate – n-avea legătură cu viața mea, normal, și nici cu moartea mea, ci cu viața Partidului. Vă atrag cu deosebire atenția asupra acestui punct și vă rog să verificați adevărul spuselor mele (pentru că, din fericire, ceea ce urmează să raportez poate fi adevărat, generalul de brigadă Odysseas e încă în viață și fac apel la mărturia lui), și anume ca să vă convingeți că într-adevăr mi-a dat pliculețul sigilat.

Când generalul de brigadă Odysseas mi-a dat „cartea de vizită”, m-am gândit că e vorba de un ordin secret, care trebuia să ajungă în mâinile cuiva prevenit dinainte. Desigur că n-am exclus eventualitatea să-mi fie cerută „cartea de vizită” chiar înainte de a ajunge în orașul N, mai logic însă era să presupun că ordinul se adresează guvernatorului orașului N, colonelul Nikodimos, în fața căruia, de altfel, trebuia să mă prezint. Acum, că lipsea guvernatorul, trebuia, firește, să mi-l ceară locțiitorul lui. Mi-era imposibil să-mi imaginez că guvernatorul ar fi plecat fără să-i lase locțiitorului său un ordin în această privință. Cu toate astea, locotenent-colonelul Velisarios nu

doar că nu-mi ceruse „cartea de vizită”, ci îmi luase și foaia de drum și dispăruse – intrase în cine știe ce magazie alăturată sau mă spiona din intrândul întunecos. Nu-mi place să fac pe deșteptul, însă cred că nu era nevoie de o mare inteligență ca să te gândești că acel pliculeț nu conținea ordine militare, ci un mesaj de partid sau, mai degrabă, ca să spunem lucrurilor pe nume, antifracționist. În orice caz, de vreme ce nimeni nu-mi ceruse „cartea de vizită” înainte să ajung în orașul N (deși nu lipsiseră ocaziile, pentru că trecusem de puncte de control și, pe alocuri, de garnizoane), eram absolut convins că urma să-mi fie cerută la sediul Comandamentului militar al orașului N, iar rezultatul era că acum (atunci, vreau să zic, când ședeam în poziție de semirepaus dinaintea celor două lumânări) mă simțeam de parcă aș fi bătut degeaba tot acel drum sau că nu ajunseseam încă la capăt, ca și cum încă n-aș fi ajuns în orașul N, deși mă aflam deja în biroul guvernatorului lui militar sau, ca să fiu și mai exact, al locțiitorului acestuia. De unde și iritarea și neîncrederea mea.

Timpul trecea, nu se auzea nimic, nici măcar instrucțiunile – căci am uitat să menționez că, atunci când am intrat în curte, am văzut vreo zece bărbați antrenându-se la paralele, sub șopron, și erau cu toții îmbrăcați în echipament de fotbal și desculți, și doar instructorul era caporal (purta gradele, vreau să zic), cu toate astea nici măcar el nu se auzea jos, în subsol, deși avea o voce atât de pătrunzătoare, încât o

auzisem când mă apropiam de fostul liceu, de la o distanță de cel puțin o sută de pași. Și, pe măsură ce mă apropiam, vocea i se auzea tot mai tare, încât mi-a fost greu să mă înțeleg cu gardianul de la intrarea în curte. Santinela stătea cu spatele sprijinit de gard, însă, de cum m-a văzut, a făcut un pas în față și și-a ținut regulamentar pușca. Mi-a cerut foaia de drum, a examinat-o cu atenție și mi-a zis să urc pe la coloane și, imediat în dreapta, o să văd biroul aghiotantului. Și chiar așa am făcut, am traversat curtea tocmai în momentul în care bărbații în echipament de fotbal au sărit de la paralele și au luat poziție de drepți. Am urcat scara lată de marmură care ducea spre portic, am trecut printre coloanele dorice și am intrat în holul imens. Am văzut în dreapta o ușă cu o plăcuță din bronz pe ea („Direcțiune”) și, deasupra, scris cu creta pe ușa de lemn, de un verde închis, cuvântul „Aghiotantură”. Am ciocănit și am intrat. Aghiotantul și-a aruncat o privire peste foaia de drum, a chemat un soldat și i-a zis să mă conducă la biroul viceguvernatorului. (Cât privește echipamentul sportiv al celor care se antrenau, am aflat mai târziu că, din rațiuni de securitate, toți cei care ajungeam în orașul N la ordinul Cartierului General eram cunoscuți, în mod oficial, sub numele de „fotbaliști”. Această măsură foarte înțeleaptă fusese luată de colonelul Nikodimos, care dăduse ordin să facem gimnastică suedeză – așa se explică echipamentul de fotbal și exercițiile la paralele. Eu n-am apucat să-mi pun

echipamentul de fotbalist, pentru că fix în ziua aia viceguvernatorul Velisarios a ordonat să ne antrenăm la haltere, pugilism, scrimă și tir, îmbrăcați în uniformă. Această poziție a locotenent-colonelului Velisarios este elocventă: la nici douăzeci și patru de ore de la plecarea colonelului, n-a ezitat să răstoarne complet situația, ceea ce a dus la zvonuri potrivit cărora noi,ăștia, „ai Cartierului”, cum ne ziceau, nu veniserăm în orașul N ca să formăm o echipă sportivă, ci pentru un alt scop, mult mai important. Și ca să nu aveți vreun dubiu, o spun răspicat: îl condamn pe locotenent-colonelul Velisarios de încălcarea regulilor de securitate.) Dar să revin la aghiotant. Soldatul m-a condus într-adevăr la subsol. El înainte și eu în urmă, am traversat coridoarele boltite, cotind la stânga, la dreapta și iar la dreapta, până ce ne-am oprit dinaintea unei uși.

– Aici e, a zis soldatul și s-a dat deoparte.

Am bătut la ușă, am așteptat, n-am auzit „întră”, am bătut din nou și am intrat. Când am închis ușa, l-am zărit pe soldat stând încă afară.

Când urcasem scara lată de marmură care duce din curte spre primul etaj și coborâsem (împreună cu soldatul) cealaltă scară, ca să ajung la subsol, am rămas cu impresia că mă aflu mult sub nivelul pământului și mi s-a părut firesc să nu existe fereastră în biroul viceguvernatorului. Acum însă, distingeam pe peretele din dreapta

o fereastră joasă și arcuită, a cărei boltă aproape că atingea tavanul, însă fereastra fusese blocată cu saci umpluți cu nisip.

În timp ce așteptam, deci, în poziție de semirepaus, am auzit deodată o împușcătură. Apoi, pe a doua și pe a treia. M-am speriat și eram gata să deschid ușa de pe culoar ca să văd ce se întâmplă (pentru că mi se păruse că împușcăturile se auzeau undeva la subsol), însă tocmai în clipa aceea a intrat locotenent-colonelul Velisarios, s-a așezat la birou și mi-a zis:

– Spune-i tovarășului Pandelis să te conducă pe coridorul de trageri!

Am salutat din nou potrivit regulamentului, am ieșit și am închis ușa în urma mea. L-am urmat pe Pandelis pe coridoare, până când, după ce am cotit pentru a patra sau a cincea oară, i-am zărit pe „fotbaliști”. Ședeau pe jos, cu spatele sprijinit de perete, iar unii fumau, alții discutau între ei. Instructorul era în picioare și, lângă el, doi bărbați cu tricouri în dungi trăgeau la țintă. Ca țintă aveau șase cutii de chibrituri așezate în picioare pe o trambulină. Fiecare împușcătură era urmată de o reverberație dublă, chiar triplă, de-a lungul imensului coridor boltit de la subsol. Aveau numai două pistoale. Fiecare bărbat trăgea câte un glonț și îi dădea pistolul următorului. Pandelis i-a zis ceva instructorului și el i-a făcut semn „fotbalistului” care tocmai trăsesse la țintă (și ratase) să-mi dea pistolul. Am pus jos ranița și pușca, am apucat

pistolul și am țintit a treia cutie din stânga. Deși eram foarte obosit și-mi era somn, am nimerit-o.

– Pune-o la locul ei, a spus instructorul și mi-a dat o cutie de chibrituri.

I-am dat pistolul celui care venea la rând și m-am îndreptat spre trambulină. Eram la o distanță de cinci-șase pași de ea când am auzit din spate o împușcătură și glonțul şuierând pe lângă mine, în dreapta. Am întors brusc capul și am văzut că ceilalți continuau să tragă la țintă. (Un glonț a nimerit a doua cutie din dreapta.) M-am gândit să mă aplec, îndoind genunchii, dar mi s-a părut înjositor. Am pus cutia la locul ei și m-am întors la cei care se antrenau, în vreme ce următorul „fotbalist” aproape că a tras asupra mea, iar cel care trăsesse înainte se ducea să înlocuiască obiectul pe care-l nimerise. Coridorul era luminat de torțe – am aflat mai târziu că uzina din oraș avusese o defecțiune și nu știu când a fost reparată, în orice caz, cât timp am stat în fostul liceu, n-am avut lumină electrică. De asemenea, am aflat că antrenamentul acela era primul și avea loc ca urmare a ordinului dat de viceguvernator. Și sunt sigur că el însuși, de comun acord cu Maiorul, ordonase personal să înlocuim cutiile de chibrituri doborâte în timp ce, în spatele nostru, ceilalți continuau să tragă. Voiau, se zicea, să nu ne pierdem obișnuința cu gloanțele. Rezultatul? Am observat că băieții evitau să nimerească ținta, lucru care îi scutea de

un nou botez al focului, care, orice-am zice, era supărător. Eu am ratat de trei ori, în total, vă dau însă cuvântul de onoare că n-am făcut-o intenționat.

În ultimele două zile, înainte să plecăm din fostul liceu, exercițiile de tir s-au făcut de la o distanță mai mare și am avut ca țintă niște statui din ghips, pe care le găsiserăm în sala de desen și le coborâserăm la subsol. Recunosc că mi s-a părut justificată această decizie a locotenent-colonelului Velisarios, dat fiind că statuile aveau o mărime naturală, iar noi urma să tragem nu în obiecte mici, ci în oameni.

Însă hârtia pe care mi-ați trimis-o s-a terminat. Sper ca mâine gardianul să-mi aducă alte foi, așa că, firește, voi continua atunci.

Sâmbătă, 28 septembrie 1949

Tovarășe anchetator, ca să nu vă obosească cu amănunte, o să mă rezum la aspectele esențiale. Primul dintre acestea: viceguvernatorul Velisarios a răsturnat, pe lângă altele, și ierarhia gradelor. Guvernatorul militar Nikodimos desemnase un căpitan să se ocupe de antrenamentul „fotbaliștilor”. Viceguvernatorul l-a înlocuit cu un caporal. Dacă ținem seama că noi toți „ai Cartierului” aveam grade de la sergent în sus, cu ușurință ajungem la concluzia că, în esență, ne lăsasera pe toți fără galoane, de vreme ce caporalul instructor nu doar că ne dădea ordine în timpul orelor de antrenament, ci primea și raportul la apelul echipei/ trupei noastre/grupului nostru. Pentru că noi, cei „ai Cartierului”, n-aveam nici o legătură cu ceilalți soldați și ofițeri care se aflau în cazarmile din fostul liceu. Chiar și masa ne-o luam separat și adesea reveneam în camerele noastre după semnalul de stingere, întorcându-ne de la exerciții (întotdeauna cu instructorul în frunte), și ne trezea tot el, cu fluierul, înainte de deșteptare și ne sancționa. Și când un căpitan din echipa noastră/ grupul nostru a protestat și a cerut ca acest fapt să fie raportat viceguvernatorului, instructorul l-a condus el însuși la biroul de la subsol și, acolo, locotenent-colonelul Velisarios, fără ca

măcar să asculte plângerile căpitanului, a dublat sancțiunea, ca să-l dea exemplu, după cum s-a exprimat. De atunci, toți cei „ai Cartierului” ne-am resemnat, executând cât puteam de bine ordinele instructorului. Această degradare propriu-zisă a noastră și reducerea la rangul de simplu soldat au fost oficializate de Maior în discursul pe care l-a ținut în garajul din fostul depou al autobuzelor interurbane. Atunci, în ajunul plecării din orașul N, ne-a zis că suntem cu toții simpli membri ai misiunii, că el, personal, este căpetenia acesteia și că tot el va desemna adjunctul, pe cei trei șefi/plutonieri și pe cei trei aghiotanți ai lor.

Chiar și atunci, în primele zile petrecute la fostul liceu, deși nu-mi era limpede rolul antipartinic pe care îl jucau viceguvernatorul și Maiorul și consideram ca fiind de datoria mea să mă supun ordinelor date de ei, simțisem, instinctiv, aș zice, că undeva scârțâie treaba, și m-am opus cât am putut. Mi-aduc aminte că încă din prima zi am intrat în vorbă cu ceilalți acolo, pe culoarul de tir, și i-am întrebat dacă fuseseră decorați. S-a dovedit că toți cei treisprezece „fotbaliști” erau decorați: opt cu o decorație, trei, cu două, și doi, cu trei. Am început să caut compania celor cu două și trei decorații și să-i evit pe cei cu una singură. Astfel, din inițiativă proprie, încă o dată zic, s-a stabilit între noi până la urmă o nouă ierarhie, iar cei cu o decorație s-au obișnuit să asculte de noi, cei cu două decorații, iar noi, de cei cu trei și de sergentul

cu patru decorații, Stamatis, care a jucat un rol de primă importanță în timpul deplasării noastre, și mă îndoiesc că fără el am fi reușit să-l așezăm la timp pe Maior pe banca acuzaților, să-l judecăm și să-l condamnăm după bătălia de la Podul de Piatră (dar să n-o iau înainte cu evenimentele și să precizez doar că în orașul N au ajuns în cele din urmă, la ordinul Cartierului General, șaisprezece sergenți, treisprezece sergenți-majori, patru sublocotenenți, un locotenent, un medic locotenent și trei căpitani, toți decorați cu una, două, trei și patru decorații).

După tragerea la țintă, ne-au dat cinci minute ca să ne punem uniforme. Eu, din fericire, o aveam pe mine, însă am urcat cu ceilalți la etajul al doilea, în fostul atelier de lucru manual, unde rămăsese doar catedra, băncile dispăruseră (sau probabil că nu existaseră niciodată, ci fuseseră doar mese la care copiii modelau lutul, rămăsese și o chiuvetă mare cu trei robinete – le-am deschis, nu curgea apă –, și în chiuvetă încă se afla o bucată informă de argilă, înfășurată într-o pânză, dar acum se uscase, era împietrită), și deci acolo, în sala aceea, se afla acum dormitorul nostru, iar cât timp ceilalți și-au îmbrăcat uniforme, mi-am întins pătura pe podeaua de scândură și m-am așezat să mă odihnesc, rezemându-mă cu spatele de perete. Atunci am observat fix în fața mea tabla neagră. Nu era mobilă, inițial mi s-a părut că e încastrată în perete, dar apoi mi-am dat seama că se mulțumiseră să vopsească în

negru un dreptunghi pe perete. Și aproape concomitent am deslușit, scris cu cretă verde, cuvântul „Moarte”. A răsunat fluierul instructorului nostru și am coborât de-a valma pe scări, am ieșit din cazărmi și ne-am cățărat pe munte înarmați cu fierăstraie și topoare, am tăiat copaci, le-am tăiat și crăcile și am cărat trunchiurile groase la fostul liceu. La un moment dat, mi-a alunecat trunchiul pe care-l căram, a căzut și s-a rostogolit la vale și, după ce l-am ridicat, l-am aruncat intenționat mai departe, iar exemplul meu a fost urmat și de alții, însă instructorul a fluierat să ne oprim și ne-a zis să nu se mai repete și să cărăm trunchiurile pe umăr. Așa am ajuns la cazărmi rupți de oboseală, cu apa curgând pe noi și însetați – fiindcă nu luaserăm bidoane cu noi și, când am trecut prin livezi, instructorul nu ne-a permis să ne oprim ca să bem apă. Consider inutil să mai adaug că și acest exercițiu dur a fost la ordinul viceguvernatorului.

Ne-am întors la fostul liceu încărcăți cu trunchiuri, iar eu mă gândeam că, dacă cineva ar fi vrut să scrie „Moarte fascismului”, ar fi completat, desigur, sloganul în voie – n-ar fi avut de ce să se teamă. Dar ca să rămână așa cuvântul, suspendat în gol, ceva trebuie să se fi întâmplat și, deci, am datoriat să le raportez superiorilor acest fapt, ca să judece și să ia măsuri. Eram conștient că trebuie să-l raportez cuiva, totuși,

continuum să car trunchiul. Aici ne adusese decizia inexplicabilă a viceguvernatorului: să nu ne vină să-i raportăm unui inferior.

Am stivuit bine trunchiurile într-un colț al curții, unde pe vremuri se afla groapa cu nisip pentru antrenamente. După ce am terminat și cu asta, am predat topoarele și fierăstraiele magazionerului și abia atunci ne-a permis instructorul să bem apă de la cișmelele școlii, și mi-aduc aminte că am deschis robinetul, iar apa a țâșnit ca dintr-o mică fântână arteziană și m-am lăsat udat pe față, după care i-am redus din presiune și am băut guri mici. La masă aveam orez și nu știu cum de reușiseră ceilalți să mănânce la ora convenită, pentru că al nostru se răcise, devenise cleios și, deși mi-era foame, abia de am reușit să înghit cinci-șase linguri. Am urcat cu gamela în dormitor gândindu-mă că, dacă mă odihnesc, voi reuși, poate, să mănânc și restul. Au urcat și ceilalți și s-au întins. Nimeni nu știa ce-o să mai pună la cale instructorul sau, mai degrabă, viceguvernatorul, cu toții ne așteptam că o să auzim dintr-un moment într-altul fluierul, și nu știu cât timp am rămas treaz, culcat acolo pe pătură, probabil că m-a luat imediat somnul, pentru că nu mi-amintesc nimic din discuțiile „fotbaliștilor”.

Am fost trezit de fluier și, înainte să apuc să deschid ochii, m-am gândit că sunetul e ciudat de puternic, și nu m-am înșelat. L-am văzut pe instructor deasupra

mea, cu obrazii umflați, fluierul de antrenor îi atârna din gură, iar ochii îi erau holbați și mă priveau sălbatic. Am sărit în picioare și am ieșit în fugă din sală, urmându-l pe ultimul din echipa noastră/ grupul nostru care tocmai ieșea atunci pe ușă. Nu cred să fi dormit prea mult, pentru că am apucat să văd că lumina de la fereastra vestică cădea pe tabla neagră de pe peretele alăturat aproape întocmai cum picase și în momentul în care, așezat pe pătură, mâncasem în scârbă o lingură de terci întărit. Ne-au coborât la subsol, în coridorul de tir. Acum existau două lămpi cu gaz atârdate în dreapta și în stânga. Instructorul ne-a împărțit în perechi și ne-a zis să ne luptăm. Se tot plimba de la o pereche la alta și ne învăța prinderi, blocaje ale capului, piedici. Coridorul nu era prea lat și ne loveam mereu de pereți, cădeam pe dale, pentru că ordinul era să ne luptăm „serios”, ca și cum am fi avut de-a face cu un dușman adevărat, și doar pumnii și șuturile erau interzise – atunci, prima dată. Mai târziu, instructorul ne-a permis orice și ne-a înarmat cu bâte groase. În timp ce ne luptam, am auzit goarna care anunța ora mesei, însă noi, cum am zis, aveam regulamentul nostru, așa că ne-am continuat exercițiul până ce a obosit și instructorul și ne-a lăsat să ieșim în curte, unde se aflau popotele de campanie. De data asta mâncarea de fasole, o zeamă, de fapt, nu se răcise complet și așa am mâncat și orezul care-mi rămăsese.

În ziua următoare, m-am trezit foarte de dimineață, nici nu se luminase bine afară, încât abia de îi puteam distinge pe cei care dormeau în jur. Mi s-a părut că sunt mai mulți decât ieri, i-am numărat și am constatat că veniseră încă cinci în timpul nopții.

M-am gândit să mă întorc pe partea cealaltă, să mai dorm puțin, dar tocmai atunci a intrat instructorul cu fluierul și am coborât cu toții în curte, pentru ceaiul de dimineață. Apa deja fierbea în cazan, am observat că printre lemnele care ardeau erau și câteva bănci rupte. Un bucătar a adus zahărul într-o cutie de metal (mi s-a părut mică, însă am priceput că era doar pentru noi, „ai Cartierului”), alt bucătar a luat ceaiul înfășurat într-un tifon, care era legat la un capăt de o sfoară, așa că bucătarul putea să scufunde ceaiul în apa clocotită, să-l coboare de câteva ori în ea și apoi să-l scoată, ca să-l pună la păstrare pentru ziua următoare, și firește că ceaiul ăla n-avea nici gust, nici aromă de ceai, mai ales că-l beam din gamelă, care mirosea a grăsime și aluminiu, iar bucătarul cu zahărul s-a apropiat de căpitanul Andronikos, care era aghiotant al colonelului Nikodimos și se afla acum în picioare lângă cazan, tocmai trezit din somn și indispus, supraveghind, pare-se, prepararea și distribuirea băuturii de dimineață, lucru care de la bun început mi-a atras atenția, pentru că, orice-ai zice, nu era o treabă pe care s-o facă un căpitan, care mai era și aghiotant al

gubernatorului, adică să verifice dacă a fost turnată în cazan cantitatea regulamentară de zahăr. Căpitanul Andronikos a aruncat o privire spre cutia plină ochi cu zahăr pe care i-o arătase bucătarul, a dat plictisit, dar aprobator din cap, iar bucătarul a vărsat zahărul răsturnând cutia deasupra cazanului și lovit-o în mod repetat cu ambele mâini, astfel încât cutia de conservă cilindrică rămânea pentru o fracțiune de secundă suspendată în aer de câte ori își îndepărta mâinile de pereții de tinichea, dar înainte să apuce cutia să cadă în ceai, o lovea din nou cu ambele mâini, ca să arate că nu mai rămăsese zahăr în ea. Căpitanul Andronikos urmărea indiferent toată această operațiune, când, la un moment dat, am văzut că își fixează privirea asupra mea. Apoi, s-a uitat spre instructorul nostru, care se tot fâțâia puțin mai încolo de băieții trimiși de Cartierul General, se fâțâia nerăbdător, aș putea spune, sau chiar încurcat cumva, poate pentru că nu știa dacă trebuia să ne ordone imediat să ne încolonăm, de vreme ce încă nu era gata ceaiul, iar bucătarul îl amesteca cu o spatulă mare, ca să se topească bine zahărul, și în primul rând pentru că nu știa dacă el trebuia să dea ordinul sau trebuia să-l lase pe căpitanul Andronikos, care supraveghea, chipurile, împărțirea ceaiului, deci, în momentul în care instructorul ne-a întors spatele, continuându-și plimbarea, căpitanul Andronikos mi-a făcut semn să mă apropiu. M-am supus, a venit și el spre mine, dar nu s-a oprit, a trecut mai departe, ca și cum,

chipurile, ar fi început și el să se plimbe de colo-colo, dar când a ajuns în dreptul meu, a șoptit:

– Cartea de vizită.

Am fost așa de surprins, că am rămas înțepenit pe loc o clipă, însă mi-am revenit imediat și am continuat să merg, îndepărtându-mă de căpitanul Andronikos, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic, și, înainte să apuc să fac șase pași, am auzit fluierul instructorului – văzuse, probabil, că bucătarul era gata să împartă ceaiul și decisese să ia inițiativa, ordonându-ne să ne încolonăm. Acum, deci, știam cui trebuie să-i predau „cartea de vizită”, și mi s-a părut foarte firesc să-mi fie cerută de căpitanul Andronikos, de vreme ce era aghiotantul lui Nikodimos și, potrivit versiunii celei mai probabile, după părerea mea, acel bilet antifracționist trebuia să i se adreseze colonelului leninist Nikodimos, iar în absența lui, aghiotantului său. Rămânea doar să găsesc un moment potrivit pentru a-i pasa pe ascuns biletul căpitanului Andronikos, iar asta, cât mai curând cu putință. Firește, nu era tocmai greu, ne era de-ajuns o privire ca să ne înțelegem și, astfel, deci, în aceeași zi, la prânz, după masă, am coborât în curticica interioară, unde erau closetele, iar căpitanul Andronikos m-a urmat, ne-am oprit unul lângă celălalt, prefăcându-ne că urinăm, iar la un moment dat, când am rămas doar noi doi, i-am pasat pliculețul.

Dar revin la ceaiul de dimineață. În timp ce ne beam noi ceaiul, instructorul a zis ca toți cei care am lucrat la instructajul politic să ne prezentăm imediat la locotenent-colonelul Velisarios, în biroul lui. Mi-am băut în grabă ultimele guri de ceai și am urcat în fugă scara largă de la intrare. În urma mea au venit și alți doi din echipa noastră/ grupul nostru, sergentul Vlasis și sublocotenentul Agathoklis. În biroul viceguvernatorului, am văzut alți cinci oameni, trei în civil și doi în uniformă (printre ei, și căpitanul Andronikos), membri ai Comitetului orășenesc, cum am aflat mai târziu, și responsabili cu îndoctrinarea. Fuseseră prevăzători și aduseseră și două bănci, unul dintre civili ședea pe scaun în fața bancului de chimie, ceilalți patru, pe banca din dreapta, iar noi trei, „ai Cartierului”, ne-am așezat pe cea din stânga. Locotenent-colonelul Velisarios ne-a lăsat să așteptăm cel puțin cinci minute. La un moment dat, a intrat pe ușa de lemn cu balamale ruginite, s-a așezat la birou, între cele lumânări, și ne-a explicat imediat despre ce era vorba.

Pe 22 iunie, inamicul bombardase orașul N, o bombă căzuse în piața publică, lângă biserica Izvorul Tămăduirii, iar drept rezultat orologiul mare fusese avariat și se oprise. Locotenent-colonelul Velisarios ne-a comunicat fără înconjur că orologiul oprit constituise subiectul unei întruniri speciale și că atunci guvernatorul Nikodimos fusese de părere ca orologiul să rămână nefuncțional.

– Părerea mea, a continuat viceguvernatorul Velisarios, a fost și este în continuare că trebuie să reparăm orologiul. Trebuie să convingem populația orașului N că armata noastră și Partidul sunt în stare să remedieze pagubele pe care le produce inamicul. Argumentul fostului guvernator Nikodimos, cum că orologiul ar trebui, chipurile, să rămână oprit, ca să le amintească locuitorilor de asaltul aerian barbar al inamicului împotriva populației necombatante, este un argument oportunist și numai un defetist ar putea să-l susțină.

M-a surprins tare mult acel „fostul”. Viceguvernatorul a pronunțat cuvântul fără să insiste asupra lui, ca pe ceva de la sine înțeles, deși era cunoscut faptul că, dimpotrivă, guvernatorul/ comandatul Nikodimos părăsise temporar orașul N, ca să ia parte la întrunirea Consiliului Militar Regional, și firește avea să se întoarcă. Pe scurt, viceguvernatorul hotărâse să ne convoace la o adunare deschisă pe noi, instructorii politici, ca să discutăm din nou subiectul și să luăm decizia potrivită. Cel în haine civile, care ședea pe scaun și care, cum am aflat mai târziu, se numea Memos și era secretarul Comitetului orășenesc, a fost de părere că repararea orologiului avea, desigur, o importanță simbolică, însă, printr-o propagandă potrivită, am putea convinge populația că e vorba de începerea unei reconstrucții mai ample a ruinelor, lucru care, după cum a afirmat, corespundea, de altfel, adevărului, pentru că dintr-un

moment într-altul situația avea să se schimbe radical, și atunci nu doar că urma să reconstruim casele dărâmate, ci chiar să construim întregul oraș N potrivit noilor planuri urbanistice.

Singurul care s-a opus deschis acestei propuneri a fost căpitanul Andronikos, aghiotantul colonelului Nikodimos. A avut curajul să sublinieze faptul că adunarea activului reprezintă o încălcare a statutului Partidului și că este inacceptabil să dezbaterem din nou o chestiune în privința căreia se luase bine-cunoscuta decizie din 26 iunie. Cât despre esența problemei, a continuat căpitanul Andronikos, ar fi fost împotriva bunului-simț să reparăm ceasuri, de vreme ce nu suntem în stare să refacem nici măcar o casă, dar chiar și dacă am fi fost în stare, nu ne-am ocupa, desigur, de reconstrucții, de vreme ce războiul continuă și avioanele inamicului pot și azi să revină și să bombardeze orașul.

Noi trei, „ai Cartierului”, am vorbit ultimii și astfel am avut destulă vreme să mă gândesc ce aș fi putut spune și ce poziție să adopt. Desigur, aprobam ce spusese căpitanul Andronikos, am priceput însă imediat că reacția lui fusese fără nici un rost și, drept urmare, o greșeală de tactică. Am hotărât să fiu de acord cu cel care făcuse propunerea și apoi să sabotez cât pot aplicarea deciziei. Pariam pe o carte sigură, pentru că eram sigur că aveau să-mi acorde un rol important în repararea orologiului.

De mic copil am fost pasionat să desfac ceasuri deșteptătoare și să le repar. În Ikaria, în '47, eu mă ocupam de repararea ceasurilor celorlalți deportați și faima mea se răspândise atât de mult, încât până și localnicii începuseră să-mi aducă la reparat ceasurile de buzunar, așa că am ajuns să nu mai prididesc cu comenzile, pentru că, la recomandarea Grupului Deportărilor Politici, nu luam nici un ban pentru osteneala mea. Am scris, așadar, la propunerea de a fi reparat orologiul, iar decizia a fost luată unanim – în ultima clipă, căpitanul Andronikos a făcut și el manevra corectă. Atunci, viceguvernatorul, vizibil mulțumit, a întrebat:

– E careva dintre voi ceasornicar? Sau să se priceapă la ceasuri?

Nu exista altcineva în afară de mine. Viceguvernatorul a părut că-mi așteaptă răspunsul, ceea ce m-a convins că știa de dinainte despre calificarea mea de amator. Le-a spus celorlalți că pot să plece, dar că eu să rămân. M-am apropiat de birou și am luat poziție de drepti în fața lui.

– Sper că înțelegi importanța orologiului pentru mișcarea noastră, mi-a spus viceguvernatorul.

– Înțeleg foarte bine, tovarășe guvernator, i-am spus eu.

Și-a scos brusc ochelarii negri și m-a privit drept în ochi. I-am rezistat privirii sale pătrunzătoare fără să clilesc.

– Du-te imediat la Aghiotantură și spune-le să-ți dea un permis de ieșire. Examinează orologiul, iar dacă ai nevoie de ceva, vino direct la mine, mi-a spus.

Am salutat și am ieșit. În vreme ce trăgeam ușa în urma mea, l-am văzut că se îndreaptă spre mormanul de aparate de gimnastică.